

MEDDELELSER OG OVERSIGTER

TEST AF KONJUNKTURTESTEN

Konjunkturtesten for den danske textil- og beklædningsindustri ophørte som planlagt med udgangen af maj måned 1959 efter at være gennemført i 3 år.¹

Der udsendtes ved konjunkturtestens ophør et spørgeskema omfattende 14 spørgsmål til de medvirkende firmaer for om muligt at skabe klarhed over dels, hvilken nytte, de medvirkende har haft af det månedligt udsendte materiale: Konjunkturspejl og redegørelse for besvarelsen af særspørgsmålene, dels på hvilken måde, besvarelsen af spørgeskemaerne fandt sted og endelig, om der på længere sigt er basis for en fortsættelse af konjunkturtesten, enten i den hidtidige skikkelse eller i form af et internationalt præget materiale.

Det følgende er baseret på svar fra 81 virksomheder, der alle har medvirket i konjunkturtesten i mere end 2 år. Deres produktion — fordelt på ialt 14 grupper — repræsenterede for tekstilindustriens vedkommende fra ca. 70 til 100 % og for beklædningsindustriens vedkommende ca. 30 % af den samlede danske produktion.

I den følgende redegørelse for svarene opereres der med forskellige procenttal. Hvor intet andet er nævnt, er der tale om almindelige, summariske procenter beregnet på grundlag af antal svar, uden hensyn til de besvarende virksomheders størrelse. Anvendes betegnelsen: »vejte« gennemsnit eller procent, er der ved beregningen taget hensyn til de enkelte virksomheders størrelse, idet de enkelte svar har fået vægt efter antal industrielle arbejdere i den pågældende virksomhed, eller, hvor der er tale om specielle produktioner, efter antal arbejdere i den pågældende del af virksomhedens produktion.

I. Spørgsmål vedrørende spørgeskemaernes besvarelse.

Spørgsmål 1. »Hvem er i Deres virksomhed ansvarlig for de givne oplysninger til de månedligt udsendte spørgeskemaer?«

For samtlige virksomheder under eet var besvarelsen:

Virksomhedens leder	63 %
Prokurist eller afdelingsleder	33 %
Anden funktionær	4 %

Fordelingen på de tre grupper varierer indenfor de forskellige produktionsgrene. Det kan således nævnes, at for gruppen Spinderi & væveri foretages besvarelsen alene under ansvar af virksomhedens leder (70 %) eller prokurist (afdelingsleder) (30 %).

For tricotage- og beklædningsindustriens vedkommende var svarene:

	Tricotageindustri	Beklædningsindustri
Virksomhedens leder	63 %	54 %
Prokurist eller afdelingsleder	30 %	41 %
Anden funktionær	7 %	5 %

Materialet er ikke tilstrækkeligt stort til, at der på det foreliggende grundlag kan påvises nogen statistisk signifikant forskel mellem besvarelsen i de tre nævnte grupper.

¹ For nærmere oplysning om konjunkturtesten, se: »Konjunkturtesten — et moderne bidrag til bedømmelse af afsætningsituationene«. Nationaløkonomisk Tidsskrift, 1958 Hæfte 1-2.

MEDDELELSER OG OVERSIGTER

TEST AF KONJUNKTURTESTEN

Konjunkturtesten for den danske textil- og beklædningsindustri ophørte som planlagt med udgangen af maj måned 1959 efter at være gennemført i 3 år.¹

Der udsendtes ved konjunkturtestens ophør et spørgeskema omfattende 14 spørgsmål til de medvirkende firmaer for om muligt at skabe klarhed over dels, hvilken nytte, de medvirkende har haft af det månedligt udsendte materiale: Konjunkturspejl og redegørelse for besvarelsen af særspørgsmålene, dels på hvilken måde, besvarelsen af spørgeskemaerne fandt sted og endelig, om der på længere sigt er basis for en fortsættelse af konjunkturtesten, enten i den hidtidige skikkelse eller i form af et internationalt præget materiale.

Det følgende er baseret på svar fra 81 virksomheder, der alle har medvirket i konjunkturtesten i mere end 2 år. Deres produktion — fordelt på ialt 14 grupper — repræsenterede for tekstilindustriens vedkommende fra ca. 70 til 100 % og for beklædningsindustriens vedkommende ca. 30 % af den samlede danske produktion.

I den følgende redegørelse for svarene opereres der med forskellige procenttal. Hvor intet andet er nævnt, er der tale om almindelige, summariske procenter beregnet på grundlag af antal svar, uden hensyn til de besvarende virksomheders størrelse. Anvendes betegnelsen: »vejte« gennemsnit eller procent, er der ved beregningen taget hensyn til de enkelte virksomheders størrelse, idet de enkelte svar har fået vægt efter antal industrielle arbejdere i den pågældende virksomhed, eller, hvor der er tale om specielle produktioner, efter antal arbejdere i den pågældende del af virksomhedens produktion.

I. Spørgsmål vedrørende spørgeskemaernes besvarelse.

Spørgsmål 1. »Hvem er i Deres virksomhed ansvarlig for de givne oplysninger til de månedligt udsendte spørgeskemaer?«

For samtlige virksomheder under eet var besvarelsen:

Virksomhedens leder	63 %
Prokurist eller afdelingsleder	33 %
Anden funktionær	4 %

Fordelingen på de tre grupper varierer indenfor de forskellige produktionsgrene. Det kan således nævnes, at for gruppen Spinderi & væveri foretages besvarelsen alene under ansvar af virksomhedens leder (70 %) eller prokurist (afdelingsleder) (30 %).

For tricotage- og beklædningsindustriens vedkommende var svarene:

	Tricotageindustri	Beklædningsindustri
Virksomhedens leder	63 %	54 %
Prokurist eller afdelingsleder	30 %	41 %
Anden funktionær	7 %	5 %

Materialet er ikke tilstrækkeligt stort til, at der på det foreliggende grundlag kan påvises nogen statistisk signifikant forskel mellem besvarelsen i de tre nævnte grupper.

¹ For nærmere oplysning om konjunkturtesten, se: »Konjunkturtesten — et moderne bidrag til bedømmelse af afsætningsituationene«. Nationaløkonomisk Tidsskrift, 1958 Hæfte 1-2.

Vejes svarene, synes det, som det vel kan ventes, at fremgå, at der i større virksomheder er tilbøjelighed til, at ledelsen delegerer opgaverne ud.

For samtlige virksomheder under eet, er de vejede procenter:

Virksomhedens leder	41 %
Prokurist eller afdelingsleder	49 %
Anden funktionær	10 %

Besvarelsen af spørgsmålet viser, at over 95 % af de medvirkende virksomheder (efter antal) har ladet lederen eller en ansvarlig funktionær svare. Dette kan skyldes, at det ikke skønnes, at underordnede funktionærer er i besiddelse af tilstrækkeligt kendskab til virksomhedens aktuelle stilling og dens fremtidige aktivitet til at kunne foretage besvarelsen. Det kan imidlertid også være udtryk for, at man respekterer konjunkturtesten og bestræber sig for, at besvarelsen bliver så korrekt som muligt.

Spørgsmål 2: »Kan besvarelsen som hovedregel finde sted, uden at der indhentes oplysninger hos andre medarbejdere?«
blev besvaret således:

	Summarisk %	Vejet %
Ja	76 %	69 %
Nej	24 %	31 %

En sammenligning mellem de vejede og summariske procenter synes at bekræfte det kendte forhold, at vanskelighederne ved at overse de forskellige funktioner, vokser med virksomhedens størrelse.

Det er især indenfor gruppen: Spinderi & væveri, at oplysninger hos andre medarbejdere må indhentes. Følgende opstilling viser forskellen mellem denne gruppe og de øvrige virksomheder under eet.

	Spinderi & væveri	Øvrige virksomheder
Ja	48 %	88 %
Nej	52 %	12 %

Forskellen på de to grupper må anses for statistisk signifikant (3,6 μ d.).

Af besvarelsen af spørgsmål 2 synes at fremgå, at konjunkturtestens kvalitative spørgeform (der spørges ikke om tal, men kun om tendensen - bevægelsens retning) betyder en lettelse sammenlignet med den kvantitative spørgeform, statistikken anvender.

Dette kommer endnu tydelige frem i besvarelsen af: *Spørgsmål 3:* »Hvor lang tid tager besvarelsen af spørgeskemaerne som regel?«

a. excl. særspørgsmålene:	9 min.
b. incl. særspørgsmålene:	16 min.

I betragtning af, at det hver måned drejer sig om at besvare 16 »faste« spørgsmål og op til 6 særspørgsmål, må den gennemsnitlige tid, der anvendes til besvarelsen, anses for at være kort, og i virkeligheden ubetydelig, såfremt de oplysninger, konjunkturtesten giver, iøvrigt er anvendelige som støtte ved økonomiske dispositioner.

I hvilket omfang, de medvirkende giver udtryk for, at dette sidste er tilfældet, vil fremgå af følgende spørgsmål.

II. Spørgsmål vedrørende anvendelse af det bearbejdede materiale, de medvirkende får tilsendt. (Konjunkturspejl og redegørelse for besvarelse af særspørgsmålene).

Besvarelsen af: *Spørgsmål 4: »Hvem læser konjunkturspejlet?«* viser, at konjunkturspejlet gennemsnitlig læses af $2\frac{3}{4}$ indenfor hver enkelt virksomhed, og at det i praktisk taget alle virksomheder bliver læst af virksomhedens leder.

Fordelingen af de $2\frac{3}{4}$ læsere er iøvrigt således:

Leder	43 %
Prokurist eller afdelingsleder	42 %
Anden funktionær	15 %

Besvarelsen af: *Spørgsmål 5: »Stemmer oplysningerne i konjunkturspejlene som hovedregel med de udviklingstendenser, der er rådende indenfor Deres branche i de tidsrum, konjunkturspejlene omfatter?«*

må siges at være opmuntrende, idet den fordelte sig således:

Ja	96 %
Nej	4 %

Tillægsspørgsmålet: *»Hvis nej: Hvilke oplysninger er i almindelighed ikke korrekte?«* gav på grund af det ringe antal nej-svar ikke mulighed for at efterspore fejkilder.

Det bemærkes, at spørgsmålet kun er besvaret i 96 % af de indsendte spørgeskemaer, således at der er mulighed for et noget større antal nej-svar, end anført. Iøvrigt må dette lille antal nej-svar anses for forbavsende lavt. Konjunkturspejlet rummer bl. a. oplysninger om forventninger for henholdsvis produktionens størrelse og salgspriserne 1 og 4 måneder frem i tiden. Medens forventningerne 1 måned frem kan tænkes holdbare, må det anses for tvivlsomt, om der kan gives holdbare prognoser for en periode over $\frac{1}{3}$ år.

Da en fortsat sammenligning, måned for måned, mellem konjunkturspejlet og de af virksomheden givne oplysninger må antages at kunne give værdifulde fingerpeg om, hvor vidt virksomhedens stilling på markedet styrkes eller svækkes i forhold til de øvrige virksomheder, spurgtes i *spørgsmål 6: »Sammenligner De ved konjunkturspejlets modtagelse dette med de af Dem givne oplysninger?«*

Svarene var: (summarisk)

Ja	87
Nej	13

I betragtning af, at der i almindelighed klages over, at det er vanskeligt for erhvervslivets ledere at få tid til at følge med i den faglitteratur, der fremkommer i tidsskrifter og bøger, synes besvarelsen af dette spørgsmål at være opmuntrende, selv om det må indrømmes, at konjunkturspejlets overskuelighed gør læsningen lettere end almindelige statistiske tabeller.

Spørgsmål 7: »Anvender De de i konjunkturspejlet og redegørelse for besvarelsen af særspørgsmålene forekommende oplysninger som hjælp ved forretningsmæssige dispositioner?« besvaredes således:

	summarisk %	vejet %
Ja, regelmæssig	12	6
Ja, lejlighedsvis	48	40
Nej, aldrig	40	54

Besvarelsen viser, at kun et fåtal af de medvirkende, og blandt disse, fortrinsvis de små, regelmæssigt anvender konjunkturspejlets oplysninger ved forretningsmæssige dispositioner.

Bemærkninger, der er tilføjet en del af svarene, antyder på den anden side, at spørgsmålet i et vist omfang synes at være opfattet som et spørgsmål om, hvorvidt konjunkturspejlet *alene* danner grundlag for de nævnte dispositioner. Der er således til nej-svar føjet bemærkninger som: »Ikke bevidst«, »Oplysningerne indgår i vor almindelige bedømmelse af markedssituationen« osv.

Der synes derfor at være grund til at formode, at en *indirekte* anvendelse af konjunkturtestens oplysninger er større, end de beregnede procenter viser.

Spørgsmål 8 lød: »Hvilke af konjunkturspejlets oplysninger har Deres særlige interesse?«, og var udformet således:

	Deres egen branche	Deres kunder	Deres leverandører
Den hidtidige udvikling			
Forventninger om fremtiden . . .			

Besvarelsen viser, at det især er oplysningerne om bevægelserne såvel *ex post* som *ex ante* indenfor de pågældendes egen branche, der har haft interesse.

Da konjunkturtesten ikke har været udbygget i en sådan grad, at alle de medvirkende har haft mulighed for at følge bevægelserne for deres aftagere og/eller deres leverandører, kan svarene ikke bedømmes ud fra de totale tal.

Produktionsgrene, hvor muligheden har været til stede, synes at have stor interesse for aftagernes aktuelle og planlagte aktivitet, medens de tilsvarende oplysninger om leverandørerne synes af minimal interesse.

Om dette skyldes, at afsætningen skønnes vigtigere end indkøbet, om de medvirkende har større kendskab til aktiviteten hos leverandørerne *ex ante* og *ex post*, eller om der er andre årsager, er det ikke på det foreliggende grundlag muligt at konstatere.

Af besvarelsen af *spørgsmål 9*: »Hvilke af konjunkturspejlets kolonner har Deres særlige interesse?« fremgår, at især oplysninger om ordreindgang og omsætning tillagdes betydning (63 % af samtlige »stemmer«). Oplysningerne om priser og om export fik henholdsvis 19 og 7 % af »stemmerne«. Alle øvrige oplysninger fik under 5 % af »stemmerne«.

Spørgsmål 10: »Savner De i konjunkturspejlet yderligere oplysninger« besvarede således:

Ja	10 %
Nej	90 %

Tillægsspørgsmål til ja-svarene var: »Hvilke spørgsmål eller produktionsgrene kunne ønskes medtaget?«

Besvarelsen af dette spørgsmål viser, trods det lille antal ja-svar, at de, der ønsker konjunkturspejlet udvidet, især er interesseret i en udbygning, således at konjunkturtesten kommer til at omfatte også de efter *deres* virksomhed følgende led i produktionsprocessen og i handelen.

Der er endvidere fra enkelte virksomheder udtrykt ønske om regelmæssige oplysninger om, hvor stor en andel *deres* virksomhed udgør af det samlede materiale for produktionsgrene, hvori de medvirker i testen.

Spørgsmål 11: »Har De udbytte af de i »Redegørelse for besvarelsen af særspørgsmålene« fremkomne oplysninger?« fik følgende fordeling af svarene:

	summerisk %	vejet %
Ja	50	35
Nej	50	65

Det store antal nej-svar synes ejendommeligt, idet besvarelsen af særspørgsmålene rummer oplysninger, der — forudsat at de er korrekte — umiddelbart må være af værdi for den enkelte virksomheds bedømmelse af markedssituationen, f. ex.: Bevægelser i rå- og færdigvarelageret, exportens størrelse ex post og ex ante, den aktuelle udnyttelsesgrad, investering ex post og ex ante osv.

Besvarelsen af spørgsmålet leder ind på den tanke, at det kan have været psykologisk forkert at udsende redegørelse for besvarelsen af særspørgsmålene samtidig med fremsendelse af spørgeskemaerne for den kommende måned, — altså sammen med arbejdsbyrden!

Måske kan også den anvendte fremstilling: statistiske tabeller spille ind, og have virket afskrækkende, sammenlignet med det mere overskuelige konjunkturspejl.

Under alle omstændigheder må svarene føre til overvejelser om, hvor vidt man ved en eventuel genoptagelse af konjunkturtesten bør udelade særspørgsmålene.

Spørgsmål 12: »Er der andre spørgsmål, De kunne ønske optaget under særspørgsmålene?« blev besvaret således:

Ja	3 %
Nej	97 %

Dette understreger, den ringe interesse for særspørgsmålene, der allerede vises ved besvarelsen af spørgsmål 11.

Det må formodes, at der, såfremt der blev arbejdet med de oplysninger, der findes i redegørelserne, — oplysninger der så vidt vides ikke fås andet steds — ville dukke problemer op, der kunne ønskes belyst. Det er utænkeligt, at konjunkturtesten skulle behandle *alle* spørgsmål af interesse for bedømmelse af afsætningsituationen.

III. Spørgsmål vedrørende konjunkturtestens form ved en eventuelt fortsættelse.

Ud fra den betragtning, at de nye markedsdannelser må formodes at ville bewirke, at konjunkturbevægelser i udlandet vil slå kraftigere igennem i indlandet end tidligere, i alt fald de, der kommer fra lande, der er medlem af samme markedsområde som indlandet, og endvidere ud fra den antagelse, at de danske konjunkturbevægelser på grund af udenrigshandelens størrelse i forhold til bruttonationalproduktet, i meget høj grad må være afledt af udefra kommende impulser, blev der fra dansk side ved de internationale kongresser for tendensundersøgelser i München 1957 og 1959 stillet forslag om optagelse af et mere praktisk betonet internationalt samarbejde, end det hidtil eksisterende, der kun har været baseret på forskningsmæssigt grundlag.

Grundtanken i forslaget var, at man burde forsøge at fremstille konjunkturspejl, der omfattede økonomiske bevægelser for et enkelt produkt fordelt på en række lande. — De hidtidige konjunkturspejl omfatter bevægelser for en række — beslægtede — produkter i et enkelt land. Det er ikke muligt direkte at foretage sammenligning mellem bevægelserne i de enkelte lande, fordi spørgsmålene varierer fra land til land, ligesom ikke alle lande anvender samme periodelængde i analyserne.

Et internationalt konjunkturspejl ville formentlig kunne give de enkelte producenter værdifulde oplysninger om såvel den aktuelle som den fremtidige afsætningssituation, oplysninger, hvis værdi må formodes at ville vokse, efterhånden som samarbejdet indenfor henholdsvis frihandelsområde og toldunion bliver mere effektivt.

For at sondere interessen hos de medvirkende producenter for en fortsættelse af konjunkturtesten på henholdsvis national og international basis, stillede følgende to spørgsmål:

Spørgsmål 13: »Er De interesseret i en fortsættelse af konjunkturtesten i den nuværende form?«

og

Spørgsmål 14: »Er De interesseret i deltagelse i en international konjunkturtest, i den form at der for hver produktion udarbejdes et konjunkturspejl med tilsvarende oplysninger som det nuværende, blot fordelt på lande?«

Hvis ja: 1) Et internationalt konjunkturspejl alene eller 2) et internationalt i forbindelse med et nationalt fordelt på produkter som det hidtidige.

Spørgsmål 13 blev besvaret således:

	summarisk %	vejet %
Ja	67	67
Nej	33	33

Det må erkendes, at spørgsmål 13 og 14 kan forstås som alternativer, og visse af svarene tyder på, at det er forstået således.

Frasorteres de virksomheder, der har svaret nej til spørgsmål 13 og ja til spørgsmål 14, alternativ 2 altså virksomheder, der har oplyst, at de ikke er interesseret i at fortsætte konjunkturtesten i den nuværende form, men dog ønsker et konjunkturspejl som hidtil + et internationalt, bliver svarsfordelingen af spørgsmål 13:

	summarisk %
Ja	75
Nej	25

Fordelingen af svarene på spørgsmål 14 var således:

	summarisk %	vejet %
Ja	63	75
Nej	37	25

Blandt de exporterende virksomheder var svarsfordelingen:

	summarisk	vejet
Ja	72 %	65 %
Nej	28 %	35 %

Da en del virksomheder (10) ikke har besvaret dette spørgsmål — for nogles vedkommende, efter det oplyste, fordi deres svar ville afhænge af prisen på deltagelse (undersøgelsen er hidtil gennem vederlagsfrit for de medvirkende), er materialet for sparsomt til, at der kan påvises statistisk signifikant forskel på exporterende og ikke-exporterende virksomheders svar (forskul = 1,7 μ d.).

Tillægsspørgsmålet til spørgsmål 14 blev af virksomheder, der havde svaret ja til hovedspørgsmålet besvaret således:

	summerisk	vejet
Alene et internationalt konjunkturspejl.....	16 %	39 %
Et internationalt konjunkturspejl i forbindelse med et nationalt som hidtil.....	84 %	61 %

Det ses, at tendensen til, at små virksomheder mere end store er interesseret i et nationalt konjunkturspejl, går igen i besvarelsen af dette spørgsmål.

IV. Konklusioner.

De oplysninger, der er givet i konjunkturspejlet for den danske tekstil- & beklædningsindustri blev af de medvirkende anset for korrekte.

Konjunkturspejlet er af mange blevet anset for værende et anvendeligt redskab ved økonomiske dispositioner, idet dog mindre virksomheder synes at have gjort brug af de givne oplysninger i højere grad end de store, muligvis fordi større virksomheder på forhånd har bedre kendskab til det totale marked, end små.

Der er så lille interesse for særspørgsmålene, at de ved en eventuel genoptagelse af konjunkturtesten formodentlig ikke bør opretholdes af hensyn til erhvervslivet. Skal de bevares, må det være på grundlag af forskningsmæssig interesse.

Interessen for en fortsættelse af testen synes at være så stor, at en fortsættelse vil være mulig, så længe testen, som det har været tilfældet overalt, hvor den er gennemført, kan stilles vederlagsfrit til rådighed for de medvirkende. Om der kan fås dækning for udgifterne ved testens gennemførelse på grundlag af abonnement fra de medvirkende, må derimod anses for mere tvivlsomt. Det må i denne forbindelse erindres, at Danmark er så lille et land, at det, for at få et tilstrækkeligt antal medvirkende til en blot nogenlunde forsvarlig tendensundersøgelse, må have en langt større procent af branchens medlemmer som medvirkende, end det er nødvendigt i et større land.

Der foreligger i øjeblikket ikke planer om en genoptagelse af den danske konjunkturtest. De førnævnte forslag om en international konjunkturtest har imidlertid været medvirkende til oprettelse af en international organisation »Ciret« (Contact International de Recherches Economiques Tendanciennes) med det formål at oprette et forskningscentrum ved Det økonomiske institut i Rotterdam og et informationscentrum ved IFO-institut i München.

Skulle dette nærmere samarbejde, oprettelsen af »Ciret« er udtryk for, resultere i en international konjunkturtest, vil spørgsmålet om genoptagelse af den danske konjunkturtest blive taget op til overvejelse.

Sammenhængen mellem konjunkturtest og statistik vil blive behandlet i en senere artikel.

*Helge Munksgaard**

TIDSSKRIFTOVERSIGT

Nationaløkonomisk Tidsskrift vil for fremtiden bringe oversigter over en række udenlandske tidsskrifters indhold. I denne første liste bringes oversigten for de numre af de pågældende tidsskrifter, der er udkommet i 1960, og de senere lister vil fortsætte fra dette udgangspunkt. Udover de tidsskrifter, der er optaget i den første liste, er det hensigten at registrere indholdet fra følgende tidsskrifter: *Economie Appliquée*, *The Indian Economic Review*, *The Indian Journal of Economics*,

* Docent ved handelshøjskolen i Odense.